

СУЧАСНИЙ СТАН ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Сьоміна Поліна Миколаївна,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня,
спеціальність «Економіка»;
науковий керівник:
Ішук Ярослава Володимирівна,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри статистики, ІТ
та математичних методів в економіці;
Національна академія статистики, обліку та аудиту

Ні одна країна світу не може ефективно розвиватися ізольовано від інших країн. Успішно налагоджені зовнішньоекономічні відносини є одним із показників розвитку національної економіки. Сьогодні зовнішня торгівля України розвивається під впливом змін в економічній, політичній, військовій, культурній, гуманітарній, екологічній та багатьох інших сферах.

Розвиток зовнішньої торгівлі не тільки забезпечує підвищення ВВП країни, прибутковості вітчизняних товаровиробників, а й відображає ставлення міжнародної спільноти до якості вітчизняної продукції та її статус у світовому товарообігу та послугах. Зовнішня торгівля є джерелом грошового забезпечення національної економіки та одним із ключових напрямків економічного розвитку.

Дані зі статистики зовнішньої торгівлі товарами формуються на основі адміністративних даних митних декларацій (Державна митна служба України), довідки щодо експорту-імпорту газу природного (НАК "Нафтогаз України"), а також форми державного статистичного спостереження щодо експорту-імпорту товарів, придбаних у портах. Облік товарів здійснюється на момент, коли вони ввозяться в межі або вивозяться за межі економічної території країни. Межі статистичної території країни збігаються з її економічною територією. Для обліку експорту-імпорту товарів застосовується Українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТ ЗЕД).

Статистична вартість розраховується шляхом перерахунку вартості товарів у долари США за курсом, установленим НБУ на день оформлення митних декларацій. Для товарів, які подаються за статистичним звітом, перерахунок вартості товарів у долари США здійснюється за середньоквартальним курсом, розрахованим на основі щоденних офіційних курсів валют, установлених НБУ.

Спостереження охоплює усі регіони України, крім тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

В таблиці 1 можна побачити динаміку показників зовнішньої торгівлі України за 2021 – 2022 роки.

Таблиця 1

Динаміка показників зовнішньої торгівлі України за 2021–2022 роки

Показники	Роки		Темп приросту, %
	2021	2022	
Обсяг експорту, млн. дол. США	63113	40944	-35,1
частка в зовнішньоторговельному обороті, %	47,50	42,42	-10,7
Обсяг імпорту	69755	55584	-20,3
частка в зовнішньоторговельному обороті, %	52,50	57,58	9,7
Зовнішньоторговельний оборот	132868	96528	-27,4
Сальдо зовнішньої торгівлі	-6642	-14640	x

Джерело: [4].

Отже, з таблиці видно, більшість показників зовнішньоекономічної діяльності в 2022 році порівняно з 2021 зменшилася. Найбільшим темпами скоротився обсяг експорту – на 35,1%, що свідчить про негативні тенденції. Наслідками зменшення експорту може бути:

- Зменшення валютних надходжень: Експорт є джерелом валютних надходжень для багатьох країн. Зменшення обсягу експорту може призвести до зниження кількості іноземних валют, які надходять в країну. Це може вплинути на рівень валютного резерву та валютного курсу.

- Збільшення торговельного дефіциту: Зменшення обсягу експорту може призвести до збільшення торговельного дефіциту, оскільки менше товарів і послуг буде продано за кордон. Це може викликати проблеми з борговим обслуговуванням та зменшити економічну стабільність.

- Втрата робочих місць: Залежно від того, які галузі експорту зазнають зменшення, це може вплинути на зайнятість. Зменшення замовлень може вести до скорочення виробництва та втрати робочих місць у секторах, які залежать від експорту.

- Вплив на ВВП: Зменшення обсягу експорту може вплинути на валовий внутрішній продукт (ВВП) країни. Зниження експортних доходів може призвести до скорочення виробництва та, отже, до зменшення ВВП.

- Зміна структури економіки: Якщо країна традиційно спеціалізується в конкретних галузях експорту, зменшення обсягу експорту може вимагати переорієнтації економіки на внутрішнє споживання або інші галузі, щоб забезпечити стійкість.

- Вплив на фінансовий ринок: Зменшення експорту може вплинути на фінансовий ринок, зокрема, на компанії, що активно здійснюють експорт. Їхні фінансові показники, такі як прибуток та капіталізація, можуть погіршитися.

- Зниження інновацій та конкурентоспроможності: Зменшення експорту може призвести до меншого стимулювання інновацій та розвитку нових технологій, оскільки компанії можуть втратити інтерес до пошуку нових ринків та вдосконалення своїх продуктів.

Тобто можна побачити, що ще до початку війни стан зовнішньої торгівлі України був незадовільний.

Зовнішня торгівля товарами та послугами виконує важливу роль у формуванні ВВП країни та стимулюванні економічного розвитку України. Тому заходи з її розвитку займають важливе місце в системі заходів щодо подолання кризових явищ і посткризового відновлення економіки.

Показники залежності економіки України від зовнішньої торгівлі за 2021-2022 рр. розраховували в таблиці 2.

Таблиця 2

Показники залежності економіки України від зовнішньої торгівлі за 2021-2022 рр., %

Показники	Роки	
	2021	2022
Частка зовнішньоторговельного обороту у ВВП	66,40	60,14
Залежність економіки країни від експорту (експортна квота)	31,54	25,51
Залежність економіки країни від імпорту (імпортна квота)	34,86	34,63
Коефіцієнт покриття імпорту експортом	90,48	73,67

Джерело: [4].

За результатами розрахунків бачимо, залежність економіки України від експорту та від імпорту в 2022 році менший, в порівнянні з 2021 роком. Коефіцієнт покриття імпорту експортом в 2022 році був менший (16,81%), ніж в 2021 році.

На жаль, сьогодні Україна не може зайняти лідируючі позиції у світовій торгівлі, крім кризового стану економіки до початку війни, додалися наслідки військового вторгнення в нашу країну. Це має серйозний і комплексний вплив на зовнішню торгівлю:

- Зниження експортних обсягів: Війна призводить до зменшення обсягів виробництва та експорту, особливо в секторах, які є прямими жертвами конфлікту (наприклад, сільське господарство, важка промисловість). Зниження обсягів експорту може вплинути на зовнішній баланс країни та призвести до збільшення торговельного дефіциту.

- Зміна в структурі експорту: Війна змінює структуру експорту України внаслідок змін у виробничому спрямуванні та попиті на ринках. Країна може втратити доступ до деяких ринків або змінити свою стратегію експорту через обставини конфлікту.

- Зміна в торговельних партнерах: Війна може призвести до перегляду торговельних відносин та зміни партнерів, з якими Україна співпрацює. Можуть виникнути нові можливості для розвитку торговельних відносин або, навпаки, може статися відмова від співпраці з окремими країнами.

- Зміна в тарифах та торговельних бар'єрах: Умови війни можуть призвести до введення тарифів, квот та інших торговельних обмежень, які можуть ускладнити зовнішню торгівлю. Це може стати викликом для експортерів і імпортерів, а також призвести до перегляду стратегій підприємств.

- Вплив на інфраструктуру та транспортні зв'язки: Війна може призвести до руйнування або ускладнення роботи інфраструктури та транспортних зв'язків, що важливі для зовнішньої торгівлі. Це може вплинути на логістичні ланцюги та здатність країни до ефективного та своєчасного виконання торговельних угод.

- Фінансова нестабільність: Війна може спричинити фінансову нестабільність та втрату довіри міжнародних інвесторів. Це може вплинути на вартість національної валюти та загальну економічну ситуацію країни.

Загалом, вплив війни на зовнішню торгівлю України буде залежати від багатьох факторів, таких як тривалість війни, її характер, міжнародна реакція та заходи, які приймає сама Україна для адаптації до нових умов.

Лише шляхом налагодження міжнародних економічних і торговельних зв'язків у нових умовах існування, переведення економіки в спеціальний режим військового часу можна адаптувати зовнішню торгівлю України.

Список використаних джерел:

1. Дуляба Н. І., Далик В. П. Розвиток зовнішньої торгівлі України в умовах глобальної нестабільності. Ефективна економіка. 2020. № 11. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8358>

2. Економічна правда. Експорт з України під час війни: як змінилась структура постачань української продукції за кордон. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/10/24/692959>

3. Рахман М. С., Штих Є. А. Дослідження основних показників зовнішньої торгівлі України. Приазовський економічний вісник. 2019. Вип 5 (16). С. 384 – 389

4. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

5. Соколовська О. М. Проблеми зовнішньої торгівлі України та її регіонів у контексті світової кризи. Вісник економічної науки України. 2020. № 1. С. 97 – 102